

UMULISO = MIDWIFERY

Midwifery

Waa qeeyb kamid ah caafimaadka laxariira xirfadda daryeelka hooyada xiliga dhalmada kahor iyo dhalmada kadib, dad badan oo aduunyada kunool ayaa kushaqeeysta xirfadda umulasanimada **midwifery** balse dadkaas ayaa iskuguujira labanooc oo kala ah

- ❖ Umuliso aqoon dhameeys tiran leh
- ❖ Umuliso dhaqameed

Waamaxay umuliso=what is a midwife?

Umuliso marka aan si kooban uqeeexo umuliso waa shaqsi aqoon iyo xirfad uleh dhalmada iyo daryeelka hooyada iyo canugeeda umulisada aqoonta leh waa badbaadada hooyada iyo

canugeeda

Umuliso dhaqameed =traditional Birth attendant

Waa qof kashaqeeya goob caafimaad gaar ahaan kuwa lagu dhalo lakiin aanan laheeyn wax cilmi ah oo ku aadan shaqadaas xirfad xumada kadhalata umuliso dhaqameedka waxey keentaa ama sababtaa in malaayin hooyooyin ah ay udhintaan ama ay unaafoobaan xirfad xumadaas. xirfad xumada ugubadaan ee heeysta umuliso dhaqameedka waxaa kamid ah

- Malaha wax cilmi ah oo ku aadan shaqadaas
- Makushaqeen karaan qalabaadka wax lagu dhaliyo
- Haddii uu dhiig bax yimaado maheystaan wax dhiig joojin iyo dawooyin kaleba ah

Clomine

Waa muhiim marka lafiirinaayo aqoonta
umulisoooyinka waxaana soosaaray nin la aron jiray
Demam clomine, wuxuuna ukala saaray hab
umulisada saddax qeeybood oo kala ah

- Bin aadam Human
- Xoolaha Animal
- Dhirta Plants

Mid walibana si gooni ah ayuu udhashaa waxayna
leeyihiin lab iyo dhidig, kuwo lama dhaliyo oo iyaga
ayaa iskood udhala , qaar waxay dhalaan ukumo
sida qubada, digaaga , qaar marka ay dhalaan wey
dhintaan waxayna fooshaan 100 maalmood wadan
keena lama helo. Qaarkood marka ay dhalaan way
dhintaan

Balse waxaa jira umuliso dhaqameed kudadaala in
ay aqoon iyo xirfad yeeshaan waana kuwa aada
goobaha lagu barto xirfadda umulisanimada
haayada caafimaadka ee magaceeda loo
soogaabiyo ‘W H O” somaaliya bishii maarso 2017
waxa ay sheegeen 100,000 boqolkii kunba waxaa
dhinta 732 haween ah oo udhinta dhibaatooyinka
laxariira dhalmada iyo inta ay uurka leeyihiin

Bilaawga nolasha

Bilaawga nolosha ama wax soosaarka xubinta taranka raga iyo dumarka waxey kuwada jiraan xubinta loo yaqaano **(dormant)** taasoo micnaheedu yahay kuwo aan firfircooneyn dhismo ahaan waa kuwo jira laakiin waa kuwo aan dhaq dhaqaaqin waana is kumid raga iyo dumarka xilliga caruurnimada. ukunta iyo minida waa kuwo aan dhaq dhaqaaq laheyn minka ama ilmo galeenka iyo naasaha waa kuwo aan hor marsaneeyn isbadalka wuxuu dhacaa xlliga qaan gaarnimada(**puberty age**) xilikaas waxa dhaqdhaqaaq bilaaba. xubinta taranka waxaana soobaxa timo loo yaqaano **(pubic hair)** kadib gabadha waxaa kayimaada wax loo yaqaano caado **menstruation** hadaba caadada ugu horeysa ayaa looyaqaanaa **menarche** waxaana hormar sameeya minka kadib waxaa bilaawda wareega caadada **menstrual Cycle** ugxanta ama ukunta ayaa sameeysa hormar taasoo muujisa in uu minka qaadi karo uur **(Pregnancy)**

Gynecologist

Waa shaqsi kutaqasusay daaweynta guud ee cudurada kudhaca habdhiska taranka dumarka iyo cudurada ku dhaca habdhiskaan

Obsterician

Waa shaqsi daaweeya haweenka ama u adeega hooyada uurka leh xilliga uurka xilliga dhalmada iyo dhalmada kadib

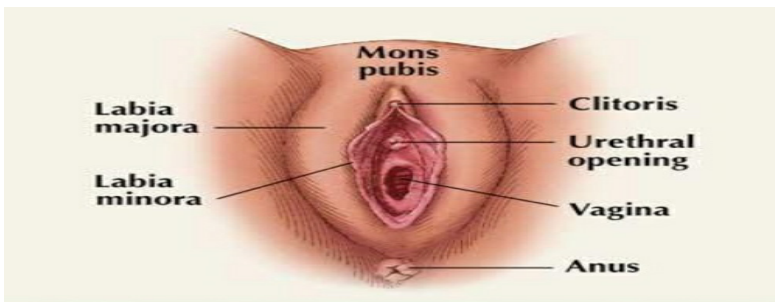
Antenatal care Waa caawinaada iyo daaweynta lasiiyo haweenka gaar ahaan waxyaabaha loo qabto inta aysan dhalin kahor

Postnatal care

Waa caawinaada ama kaalmada loo qabto haweenka marka aydhasho kadib

Female reproductive system

Habdhisk taranka haweenka waxa uu qeyb weyn ka qaataa taranka bani'aadamka, waxaa looqeybiyaa 2 -qaybood oo kala ah :-

1. External Reproductive Organs

2. Internal Reproductive Organs

EXTERNAL REPRODUCTIVE ORGANS

Xubinta taranka haweenka ee dibada waxa ay ka koobanyihiin 9.sagaal xubnood oo kala ah

1. The Labia Majore
2. The Labia Minora
3. the Clitoris
4. The Vagina
5. The Hymen
6. The Skin Gland
7. The Brothalin Glands
8. The Urethra
9. The Preneal Body

Moons veneers

Gumaarka waa meesha uu kasoobaxo bisiqa waana meel uu kudaboolan yahay maqaar adag waana meesha ay kudhamaato lafta bisiqa **pubic bone** xiliga qaan garnimada waxaa qariya timo qaab ahaantiisana waa sadax xagal

The Labia Majore

Dibnaha waa weyn saaxaha waa labo cad oo cadhiin kasameysan waxyna fid sayihiin ilaa iyo dabada waana maqaar adag is lamarkaasna waxay daboolaan xubnaha taranka iyo kaadi mareenka waxeyna sameyaan wareega **vagina-ha vulva** waxeyna gaaraan **2cm** oo balac ah iyo **7cm** oo dhirir ah marka loo eego isbad dalada qaan gaarnimada waxaa kasoobaxa timaho (**shuun**)

The Labia Minora

Dibnaha yar yar waa labo cad oo caadi aheyn, waxeyna leeyihiin dareen waqtiga taabashada ah.

Dibnaha yar yar waxay ka hooseeyaan Clitor-ka isku imaatinkoodana waxaa uu noqonayaa caarada hore ee Kintirka.

wuxuuna ku dhamaadaa daloolka saxaha.

The Clitor

kintirku waa xubinta ugu dareenka badan

xubnaha dareenka oo dhan waxayna waxyar ka hooseysaa bushumaha hoose ee saxaha waana xubinta ugu muhiimsan xaga dareenka dumarka waa nude dareen badan oo looyaqaan sensitive organs

vestibule=vagine

Daloolka saxaha waa dalool dhuuban oo dhuun oo kale ah kaas oo xariiriya xubnaha taranka dibada iyo gudaha, wuxuuna layahay aroorayaal dhiig mareeno ah hadii uu dhaawacmo mararka qaar wuxuu soodayaa dhiig dhirirkiisu waa 10cm.

Urethral orifice

Waa afka ama duleelka kaadidu marto kaasoo kuxiran kaadi haysta **bladder** laa iyo duleelka saxaha oo looyaqaano **vaginal orifice** mararka qaarna waxaa sidaran u haleelikara cudurada kudhaca habdhiska taranka **reproductive**

system qaas ahaan cudurka looyaqaano jabto
gonorrhea kaasoo intabadan saameeya
habdhiska taranka dumarka

Bartholins gland

Qanjirada saxaha waa qanjiro laba ah waxeyna kuyaalaan saxaha qeybtiisasare qaastan inta hore waxeyna kahooseeyaan bushumaha yaryar ee saxaha waxayna soodayaan dhidid ama dareere looyaqaano **lubricating fluid** qaasatan xiliga galmada sidookale hadii uujiro **infaction of gonorrhea** waxay soodayaan malax

Hymen

Xuubka bigrada waa xuub qafiif ah oo leh duleelo labo ah kuwaasoo ay soomaraan kaadida iyo dhiiga caadada qaabkiisuna waa carjaw oo kale waxaana waxyeelleeya iskutaga ugu horeeya ee raga iyo dumarka wuxuuna daboolaa saxaha oo dhan

Perineum or perineal body

Waa meel muruq lay ah oo udhaxaeyso **vagina**-ha iyo dabada ama sidookale **perineum**-ka wuxuu dilaacaa dhalmada ugu horesa hdaba dhalmada ugu horeysa waxaa laga yaabaa in uu dilaacu fido waana hadii dhalmada xumaato

INTERNAL REPRODUCTIVE ORGANS

xubnaha taranka haweenka ee gudaha waxay ka koobanyihiin 5-xubnood oo kala ah:-

1. Vagina
2. uterus
3. Fallopian Tubs
4. Ovary
5. Eggs

Vagina

Saxaha waa kanaal ama jid kasamaysan xuub axaleed looyaqaano **mucus membrane** wuxuuna kabilawdaa oogada sare ama halka loo yaqaano **vulva** wuxuuna garaa qoorta ilmo galeenka **cervix**

uterus hadaba saxaha waxa uu udhaxeeyaa kaadi haysta iyo malawadka cabirka saxaha wuu kala duwanyahay wuxuuna sameeyaa isbadal xiliga dhalmaada wuxuuna leeyahay labo darbi oo lugu maga caabo **interior lope** iyo **posterior lope** cabirkiisuna wuxuu garaa **5 -6cm** oo balac ah iyo **7-8cm** oo dhirir ah waxaana kunool tiro yar oo jarmiska waxyeelada leh oo looyaqaano **pathogenic** iyo tiro badan oo ah jeermiska aan waxyeelada laheyn oo looyaqaano **non pathogenic** waana laga ma maarmaan waayo waxay ka hortagaan kuwa waxyeelada leh saxaha shaqadiisa waxaa kamid ah

- ❖ Wuxuu martigaliyaa xubinta taranka raga
- ❖ Wuxuu qaadaa manida raga (**sperm**) wuxuuna gaarsiiyaa minka
- ❖ Soo marida ilmaha iyo caadada

uterus

Ilmagalenka waa muruq gudaha ah oo qaabkiisuna u egyahay sida liinta oo kale, Ilmagaleenka dhirirkiisa waxa lagu qiyaasaa 7.5cm.

culeeskiisan waxaa lagu qiyaasay 60gm. Ballaciisana waxaa lagu qiyaasay 2.5cm. hadaba ilmogaleenka waxaa loo yaqaanaa **womb** wuxuuna leeyahay labo dhuumood oo kuwa ugxaanta **fallobian tubes** madaxa ilmo galeenka waxaa looyqanaa **fundus** qaybtiisa hoosna waxaa loyaqanaa **caervix uterus** wuxuuna kudhaganyahay xuubka looyaqaano **endometrium** kaasoo leh **hormone**

Ilmagaleenka afkiisa waa qeyb dhuuban oo cariiri ah uuna soo daadegta dhanka hoose wxuuna leeyahay labo dalool oo kala ah gudaha iyo midka dibada ah.

ilmagaleenka waxa uu leeyahay 3-gidaar oo kala ah

1. Endometrium
2. Myometrium
3. Perimetrium

Ilmagaleenka waxaa looqeybiyaa 3-qeybood oo kala ah:-

- Fundus
- Isthmus
- Cervix

Perimetrium

waa xuub qafiif ah kudahaaran dhanka sare ee minka wuxuuna kasoobilaawdaa afka hore ee minka wuxuuna kudhamadaa dhanka hore ee kaadi haysta

myometrium

waa xuubka ugu adag ee sameeya gidaarada minka wuxuuna leeyahay dhuumo uu dhiigu kuwareego iyo neerfayaal sidoo kale **myometrium**-ka waxuu kudahaaranyahay dhuumaha ugxanta waana xuubka ugu fifircoon xiliga foosha

Endometrium

waa xuub qafiif ah oo leh qanjiro badan kuwaas oo
sosaara dhiicaanada **mucus secret**

fallopian tubes

waa dhuumaha ugxaanta waxay kuyaalaan xaglaha sare ee ilmo galeenka waxayna qadaan ukunta bacrimsan wuxuuna kakoobanyahay sadax dhuumood oo kala ah

- Isthmus
- Ampulla
- Infundibulum

Isthmus

Waa dhuun dheer oo toosan kuna xiran minka waxeyna leedahay dhuumo udaloola afka minka **uterine ostium** cabir ahaan wuxuu gaaraa **1cm**

Ampulla

Waa dhuunta ugu dheer dhamaha ugxaan **uterine tubes** wuxuuna leeyahay gidaaro adag

Infundibulum

Waa qeybta ugu sareysa **uterine tubes** waxuuna ku dhinac yaalaa ugxan sidayaasha cabirkiisuna

wuxuu garaa 3mm wxuuna aad ugudhawyahay ugxaan sidayaasha xiliga sameysanka ee ugxaanta **ovulation**.

Ovarian

Ugxaan sidayaasha waa labo xubnood oo qanjir ah oo kukalayaalo midig iyo bidix dhirirkiisuna wuxuu gaaraa **1-2cm** waxeyna kamid yihiin qanjiradada soosaara dhiicaanada nafaqada leh ugxan sidayaasha bishiiba waxay soosaraan ugxaan kuwaas oo soosaara diyaariya bacriminta looyaqaano **fertilization** ugxaan side kastana waxa uu kakoobanyahay **400.000** oo godad yayar ah halkaasoo ugxaanta lagu diyaariyo waxaana looyaqaanaa habka ukun sameysanka **oviducation** waxay leeyihiin nudeyaal badan waxaa iskuxira **connective tissuess** kuwaasoo kuyaala dhanka hoose ee dhumaha ugxaanta marto ugxaan sidaha wuxuu soodayaa labo dhacaan oo muhiim ah oo kala ah

➤ Estrogen

➤ Progesterone

Estrogen

Hormoon kaan shaqadiisu waxaytahay hormarinta xubnaha dumarka wuxuuna qaabilsan yahay kicinta dareenka dumarka xiliga falgalka raga iyo dumarka waxuuna kaqeybqaataa korinta dumarka astaamaha uu koriyo waxaa kamid ah

- ❖ Timaha kasoobaxa gumaarka
- ❖ Timaha kasoobaxa kilkilaha
- ❖ Naasaha oo balaarta
- ❖ Simaha oo balaarta

Progesterone

Hormone –kaan shaqadiisu waa diyaarinta kidaarada minka **uterine** wuxuuna wax kaqabtaa duleelada naasaha ee caanaha

Eggs

waa xubinta ugu yar dhamaan xubnaha taranka haweenka laguma arki karo isha oo kaliya waxayna ku dhexjiraan ugxaan sida yaasha dhexdooda

iyagoo kumannaan milyan

menstruation

caadadu waa dhiig gaaban wuxuuna kasoo baxaa daloolka saxaha,

wuxuuna gabadha ku bilowdaa xiliga qaangaarka oo ah (12-15) wuxuuna socon karaa 3---8, 3--6, 7-Maalmood.

wax xanun ah malaha, wuxuuna haweenka ka yimaadaa bishiiba halmar waxaana qeyb weyn ka qaata hormuunada kala ah (estrogen and progesterone). Dhiiga caadada waxaa lawaayaa in ay dhacdo afar marxaladood midkood oo kala ah

- Xiliga uu uurjiro
- Xiliga naas nuujinta
- Xiliga da. Da ee dhaafto 45 sano

Menstrual cycle

Caada waxay leedahay afar waji oo kala ah

- Follicle phase
- Ovulation
- Lacteal phase
- Menstrual

Follicle phase

Wuxuu bilaawdaa marka heerka **estrogen**-ka uu caadu shaqeenyo hadaba hadii uu yaraado **estrogen**-ka dhiiga qanjirada loo yaqaano **hypothalmus** -ka ayaa kajawaaba heerka yaraashaha **estrogen**-ka asaga oo kadalbaya dheecaan qanjirka loo yaqaano **pituitary gland** dhiicaanadaas oo kala ah

- ❖ F. C.H
- ❖ L.H

Dhiicaanadaan waxay kusafraan qulqulka dhiiga aygoo gaarsinayo ugxaan sidayaasha **ovaries** si ay uqaan gaaraan **follicle**-ka waxayna bilaabaan in ay soosaraan caado badan

Ovulation

Wajigaan waa qeebta ugubadan wuxuna dhacaa bartamaha wareega caadada wuxuuna soconayaa mudo 2-4 malmood marxaladaan inta lagu guudajiro wuxuu dhiicaan kadalbadaa **hypothalmus**-ka qanjirka looyaqaano **pituitary gland**-ka wuxuuna soodayaa dhiicaano dagdag ah oo kal ah **F.S.H** iyo **L.H**

Lacteal phase

Wajigaan waxaa looyaqanaa **carpus lacteal** kasoo siiwada siideenta **estrogen**-ta **corpus lacteal** waa **yellow body** hadaba ugxaanta kadib **corpus lacteal**-ka wuxuu bilaabaa siideynta dhiicaan cusub oo loo yaqaano **progesterone** heerka badashada **estrogen**-ka wuxuu kobciyaa koritaanka **hormone**

XANUUDA KUDHACA DUMAARKA

Cado wareerka

Waa sababta wareega dhiiga caadada ay usoo daahdo ama ay u soo dhaqsato ama gabi ahaan loo waayaa. Waa qasab in aad ka welwesho sababta uu kaaga soo daao dhiiga caadada? In aad weydo gabi ahaan caadada ama ay kaasoo daahdo sababo badan ayaa keeni kara marka lagayimaado in aad uur leedahay waqtiga uurka waa wax dabiici in ay kaa maqnaato caadada.

Waxyaabaha ugucaan san ee sababa caado wareerka waxey kayimaadaan isku dheeli tirnaanta kutimaada dheecaanada taranka labo jeer ayey caadi tahay in waqtiga caadada ay kawarerto sida waqtiga qaan gaarka oo ay caadadu kucusubtahay. Iyo waqtiga ay hooyadu dhalmo dayso oo da,deedu ay ka weyntahy 40 sano

Wareega saxda ah ee cadada waa in ay 28kii bariba ay kutimaadaa halmar waxaa sidookale caadi ah inta u dhaxeysa ilaa iyo 21 bari ilaa iyo 35 bari inta

udhaxeysa in ay kutimaado

Hadii ay 35 bari kabadan ay kaa maqnaato ama 20 bari kayar ay kutimaado waxaa macquul ah in uu xanuun jiro

WAXAA SABABI KARO

Waxaa sababi karo 8 sideedaan arimood oo kala ah

1. Walbahaarka (stress)
2. Miisaanka jirka oo aad u hooseeya
3. Miisaanka aadka ubadan
4. Jirka oo dhiicanada kubata
5. Daawooyinka uurka ka hortaga
6. Xanuunka Sokorowga ama macaanka
7. In ay kuugu soo dagdato xiliga caadadu ay go ilaheyd
8. In ay dhibaato kajirto qanjirka (thyroid) waxa uu isku dheelitiraa dhiicaanada

Hadii aad calaamadahaan lakulanto fadlan booqo.dhaqtarka

- Dhiig farabadan
- Qandho iyo xanuun aad udaran
- Dhiig socda 7 bari wax kabadan
- 50 sano adigoo kaweyn hadii uu dhiig uu dhiig kaayimaado

Ugaxaan sidaha fiixda leh

Waa xaalad cafimaad oo loo yaqaano (**Polycytic overy syndrome**) oo loona soo gaabiyo (**PCOS**)

Waa xaalad ku dhacdo haweenka taasoo keenta dhoor dhibaato oo ay kamid tahay,

- In lawaayo caadada dumarka ama ay soo daahdo iyo in muda ah in ay iska socoto
- Madhaleysnio
- Fiixyo tira badan oo ku sameysma

dhinacyada ugxan sida yaasha

- Qofka oo aad u cayiila ama u barara

Maxaa keea cudurkaan

- Cudurkaan sababta keentay lama garanayo lakiin dhaqaatiirta ku taqasuusta ciladaha hormoonada, waxay aamin sanyihiin in waxyaabo badan oo

iskutagay ay ka dhashaan taasoo ay kamid yihiin hiddo wada qofka jirkiisa uu kudhashay ama uu ka soojeedo qoos cudurkaan lagu yaqaano, waxaan kaani kara

- Isku dheelitirnaan hormoonada ah isda i haweyneyda ey kuyaraadaan hormoonaa ama hormoonada raga ay haweenka kubataan sida (**Testosteron**) tasoo keenta in caadadii wareerto, fina wajiga kasoo baxa sida

findoobka iyo xaad badan ay haweentu yeelato.

Cudurkaan wuxuu sababi karaa dhalmo la,aan maxaa yeelay ugxan sidihii ugxan soo saari maayo.

Dilanku waa kala nuuc ama kala heerar, latacaalistiisuna way kala duwan tahay, sidaa darteed waa in hooyadu warbixin buuxda oo xaaladeeda ku saabsan ay ka heshaa daryeel-bixiyaha inta aan talo la siin

1- Missed Abortion: waa dilanka markii uurjiifka uusan samaysmin ama uusan nooleyn, sawir markii hooyada la saaro, waxaa minka lagu arkaa ibida iyo xuubkii uurjiifka kaliya. xaaladaan waa in hooyada la fooliyaa ama la xaaqaa iyadoo la fiirinayo inta bil ay tahay.

2- Threatened Abortion: waa dilanka markii hooyadu dhiig isku aragto, laakiin minka afkiisu xiran yahay, xaaladaan waa in hooyadu nasato oo aysan sariirta ka soo dagin, waa laga yaabaa in uurka u badbaado oo aysan dhib la kulmin.

3- Inevitable Abortion: Waa dilanka markii hooyadu dhiig isku aragto, minka afkiisane uu furan yahay, waa dilan lama huraan ah, waxaa hooyada lagula taliyaa inay dhakhtarka u soo laabato si loo xaqiijiyo

in dilanka soo dhameestirmay iyo in kale.

4- Incomplete Abortion: waa dilanka aan soo dhameestirmin oo u baahan in la soo xaaqo, ogow uurka hadduu 10 usbuuc ka badan yahay, xaaqis kama maarmi doontid!.

5- Complete Abortion: waa dilanka dhameestiran oo minku faaruq yahay, hooyadaan daawo ama farsamo kale uma baahna, waa in la baara sababta ay u dilanta, talooyin kahortag ahne la siiyaa.

6- Habitual / Recurrent Abortion: waa dilanka soo noqnoqday ama caadada u ah hooyooyinka qaar, xaaladaan waa in si qoto dheer loo baaraa si loo ogaado sababta u keentay hooyadaas.

7- Septic Abortion: waa dilan qaaday caabuq, waa xaalad halis ah waxayna ku dhici kartaa hooyooyinka soo maray xaaladda 1-aad iyo tan 4-aad, haddii hooyada aan la xaaqin oo minka wax ku haraan, muddo kadib way ku sumoobi kartaa walxahaas, waxayna u baahan doontaa gargaar degdeg ah

Complete abortion

1. Inevitable
Abortion
2. Incomplete
Abortion
3. Missed
Abortion
4. Septic
abortion
5. Habitual
Abortion
6. Treated
abortion
7. Criminal
Abortio

Abortion

Dhicisku waa dhiig kayimaada ilmagaleenka in ka horeeysa 28weeks ee uurka hooyada waa mid Qata ah maxaa yeelay way udhiman kartaa hooyadu ama wuxuu kukeeni karaa dhiig bax daran. Dhiig baxaas waxaa keena waxyaabo kaladuwan sida

- Duumada =malaria
- Dhiig karka= hypetention
- Buro kasoo minka
- Sokorowga= diabetes
- Isfiilitada= syphilis

Types of abortion

1. Threatened abortion
2. Inevitable abortion

3. Incomplete abortion
4. Complete abortion
5. Septic abortion
6. Habitual abortion
7. Missed abortion

Threatened abortion

Waa dhiig bax yar malahan wax xanuun ah hadii uu dhiig baxaas sidagdag ah ujoogsado uurka waa mid sii jira

Treatment

- Nasaho iyo cunto nafaqa leh
- Vitamin –k hadii uu dhiga siisocdo

Hadii uu dhiiga siisocdo waxaa laga yaabaa in ay hooyadu qabto **cancer of the cervix**

Inevitable abortion

Dhiciskaan waa dhicis aan nooleen sidaadaraadeed xiligaas ilmo galeenka waa mid aan furneyn

Syptoms

- Mindhicir xanuun
- Dhiig bax

Treatment

- Glucose infusion 500ml 6xabo 1x2
- Paracetamol tab 500mg 10xabo 1x2

Incomplete abortion

Dhiciska nuucaana wuxuu leeyahay dhiigbax daran hooyaduna waxay dareentaa xanuun badan oo xaga caloosha ah xanuunkuna waa mid u eg sida foosha oo kale sidaas daraadeed dhiig buxu waxuu noqonkaraa mid siisocda ilaa uurka oodhan uu dhamaado dhiigaas farabadan oo kabaxa hooyada wuxuu kukeeni karaa **shock**

Symptoms

- Mindhicir xanuun

- Ilmagaleenka oo furma
- Dhiig kayimaada saxaha

Treatment

- ❖ Ergometrine injection IM 0.5mg 1x1

Complete abortion

Dhiciska dhameystiran waa marka ay hooyadu ka soo baxaan ilmah, ibida iyo xuubabkeeda ilmageleenka waa uu is xiraa wax dhiigana malahan.

Syptoms

- 1- Dhabar xanuun
- 2- Mindhicir xanuun
- 3- Dhiig ka yimaada saxaha

Treatment

Ergometrin inj. 0.5mg I.M. 1x1
iron tablet 30xabo 1x2

Missed Abortion

Dhiciis xumaaday oo ku daahay ilmo galeenka asagoo aan noleyn.

Syptoms

- 1- Dhiig xumaaday oo ku daaha
- 2- Cervix-ka oo xiran
- 3- Ilma galeenka oo aan koreyn
- 4- Naasaha oo da'o
- 5- Dheecaan madow oo ka yimaada saxaha

Treatment

Waxaad u gudbineysaa isbitaalka si loo daaweeyo

N.B: a) Waa in lasoo xaaqaa dhicska ilmagleenka ku dhintay

b) Dhiigna lagu shubaa.

Septic Abortion

Dhiciskaan wuxuu noqon karaa mid soo wada baxa ama qaar ku hara, waxaana saaba jeermis loo yaqaano **streptococcus**.

hooyadaasna waxay diyaar u tahay amaba ay Qatar u tahay xanuun daaha ama dhimasho midkood.

Syptoms

- 1- Madax xanuun
- 2- Lalabo
- 3- Dhidid iyo qar qaryo
- 4- Hooyada oo dareenta fiicnaan la'aan

Treatment

- Glucose infusion 500ml 8xabo 1x1
- Amoxcillin cap 30xabo 500mg 1x2
- iyo wixii ku haray ilmo galeenka oo laga soo xaaqo

Habitual Abortion

Dhiciskaan waa marka ay hooyadu dhicisto 3-mar oo isku xigta ama in kabadan.

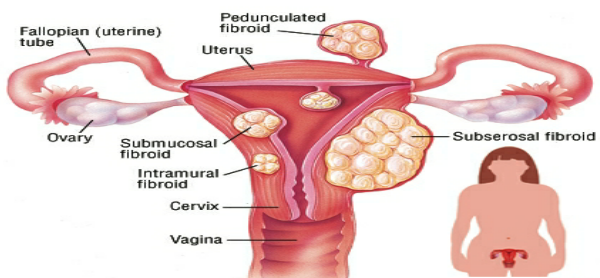
Waxaa sababa= Causes agent

Waxaa sababa cudurada daaha sida sokoroowga iyo cervix-ka oo dabacsan.

Daawada= Treatment

Hooyadaas waxaa wanaagsan in loo gudbiyo isbitaalka si loo baaro loona daaweeyo.

BURADA MINKA KASOO BAXDA

Burada minka waa kaankarada ugubadan ee kudhaca habdiska taranka ee dumarka, burada minka waxaa loo yaqaanaa

- ❖ Myomas
- ❖ Leiomas
- ❖ Fibromas

Qoyaanka kayimaada xubinta taranka

Dheecaanka kayimaada xubinta taranka qaar

waxaa keena infection qaarna waxay iskaga yimaadaan si caadi ah dumarka way kukala duwanyihiin xadiga dheecaanka kayimaada dhecaanadaas waxaasameeya qanjir kuyaal xubintaranka ee haweenka dhuunta hore ee makaanka dumarka dheecaanaas waxay hoosta haweenka meel nadiifa oo qoyan dhicaanka kayimaada cafimaadka qaba waana mid midabkiisu yahay saafi cadaana waxaa jira xiliyo aad loo soodayo dheecaanka sida marka uu ugxaansida uu soo daayo ugxaanta iyo xiliga ay nuujineyso hooyada xiliga uu haweenka uu kacsanyahay dareenkeeda

Dheecaanka kayimaad marka uu infagshanka jiro wuu kaduwanyahay midka kayimaado marka ay caafimaadka qabaan sida

- Urka
- Midabka
- Qadarka

Waxaana lasocda calamadahaan

- Cuncun ama gubasho
- Kaadida oo ku gubta
- Kaadida oo soo badata
- Nabro ama finan kasoobaxa saaxaha
- Galamada oo xanuun leh xumada iyo qaqaryo iyo calool xanuun

Caabuqa kudhaca kaadi mareenka dumarka

Caabuqa kudhaca kaadi mareenka waa cuubug ku imaan kara qaabab kala duwan sida

- ❖ Kiliyaha
- ❖ Tubooyinka iskuxira kiliyaha iyo kadi heyta
banaanka usaarto

Meelaha ugubadan uu saameeyo caabuqa kaadimareenka waa qeebaha hoose

Waxaana sababa isku dhawaasha kaadi mereenka

iyo meesha saxarada

Calaamada caabuqa kudhaca kaadi mareenka

- Kaadida oo gubta
- Kaadida uu cashan waayo
- Xanuun kaadi mareenka ah
- Kaadi yaraasho

Dadka uu kudhicikaro caabuqaan

- Dumarka
- Dumarka qaata dawooyinka uurka looga hortago
- Ilmaha kudhasha qaab dhismeedka qaldan ee kadi mareenka
- Dhagaxaanta kiliya kudhasha
- Dadka difaaca jirkooda uu hoseyo

Dhibaatooyinka kashasho caabuqa waxaa kamid ah

- Caabuqa soo laalaabta
- Dhaawac gaara kiliyaha
- In ay cariiri noqdaan tubooyinka kaadid

Sidee loo ga hortagi karaa caabuqa kudhaca kaadi mareenka

- Cab biyo farabadan
- Saxarada oo sifiican la iska dhaqo
- Galmada kadib oo si ficaan la isku nadiifiyo

Cabuqa kudhaca xubinta taranka ee dumarka

Caabuqa kudhaca xubinta taranka haweenka way farabadan yihiin waxaana kamid ah

- Yest fangay
- Bacterial vagenosis

➤ Trecomanisis vaginal

➤ Ebitilal cels

1yesti infection (fangy)

Infection-ka nuucaana ah waa mid adag oo cadaan ah wuxuu leyahay ur xoog leh aanan qurun badanan iyo cuncun

2 bacterial vagenosis

Nuucan waxaasababta bacrariya kunool saxarada dhicaanka ka imaanaya haweynka waa mid biyo biyo ah midabkiisana cawalayahay oo leh ur aad u qarmuun wuxuunalayahay xanuun waqtiga gaadida iyo cuncun

3 Atrophic vaginitis

Nuucan wuxuu qafiif kadhigaa xubinta taranka haweynka waxana uu layahay ur wuxuuna imaada marka uu hoos udhaco heer **estrog**-ka waqtiga naas nuujinta waxaana laga yaabaa in uu kaana dhcaan iyo cuncun gubasho galamada oo la dhib

iyo xanuun

4 trecomaniasis vaginitis

Waa cudurada la isku kudbiyo kalmada uu sababo daris kunoola waxaa isku arki kartaa dhicaan culus oo ur laha galmada iyo kaadida oo xanuun leh waxaana laga yabaa in wax calaamad ah aynan isku arkin dumarka

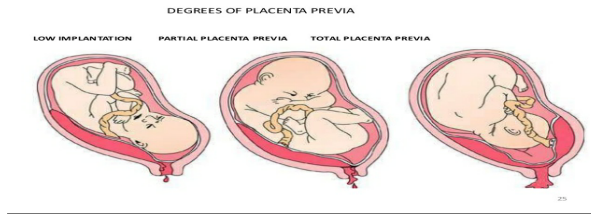
5 gandida vagin

Xanuunka nuucaan ah waa mid aad ugu yar lakiin waxa uu lehay dhicaan bada oo laha ur qafiifa mana laha wax xanuun ah

6 epitilal cals

Waa mid kamid ah caabuqa ugu daran ee kudhaca dumarka waana midka ugubadan ee laga daweyo caabuqaan intabadan waxaa lagu kala qaadaa galmada

Bleeding In Early Pregnancy Is One

- 1- Ectopic Pregnancy
- 2- Hydatidic Pregnancy / Formula
- 3- Carcinoma

Ectopic Pregnancy

Waa marka ay ilmuhu ku abuurmaan tubooyinka ama meel dibada ka ah ilmo galeenka waxaana loo yaqaanaa (tubel pregnancy).

Causes

- 1- Waxaa keena tubooyinka oo la soo daaha wax gudbinta
- 2- Buro ku taala minka
- 3- Infection – ku dhaca minka
- 4- Tubooyinka oo aan caadi ahayn sida ayaga

oo yar ama xun

Signs

1. Caado la'aan
2. Calool xanuun
3. Dhinaca oo barara

After Rupture

- 1- Calool xanuun
- 2- Matag
- 3- Dhiig ka yimaada saxaha
- 4- Cudurkan waxaa lagu qaldaa qabsin, dhicis
iyo kalyo xanuun

Treatment

Waa in si deg deg ah loo geeyaa isbitaalka si loo baaro loona daaweeyo.

Hydatic Formula

Waa marka ilmuhu ku abuurmaan xuubka dibada.

Signs

- 1- Dhiig ka yimaada saxaha
- 2- Dheecaan madow oo ka yimaada saxaha
- 3- Matag iyo madax xanuun
- 4- Jilbaha oo barara
- 5- Ilmaha oo ka saa'iida inta ay hooyada tirsaneysay
- 6- Dhaqdhaqaaqa ilmaha iyo garaaca wadnaha oo la waayo
- 7- Haddii kaadida la baaro uurka waa (positive)

CARCINOMA

Waa kansar ku dhaco ilmo galeenka (**Cancer of Uterus**) kansarkaan waa kansar fudud oo ladaweynkaro hadii ay hooyadu hasho dar yeel feecan

Kansarka naasaha kudhaca:

Waa xubin jirka kamid ah oo si iskeed ah ukorta

oona u korta si aan caadi aheyn taasi oo keenta unug qeybsamey aan laxakameyn karin, kuna faafta qeybaha kale ee jirka isagoo sii maraya dhiicaanada jirka iyo dhiiga.

Kansarka naasaha waa burooyin kusameysma naasaha waxa ay ku sameysmi karaan qanjirka caana soodaaya ama waxa ay ku sameesmi karaan tubooyinka canaha soo qaada wuxuuna kufidi karaa dhamaan unugyada ku hareereysan naasaha

Maxaa sababa kansarka naasaha:

Majiro wax si rasmi ah loo ogyahay ee sababa kansarka naasaha balse waxaa xaqiiqa ah in ay aad oga cabtaan dadka uu kudhaco kansarka naasaha dadka qaar si fudud ayey uga

Fibroid:

Waa buro aan dhibaato leheyn oo kasameysanta xunjirada caadada dhiiga dumarka. Iyo xubno muruq ah aygoo farabadan ama midweyn oo kasoo baxda xubnaha iyo agagaarka ilmo galeenka.

Badanaa burooyinkaan waxa ay leeyihiin xanuuno iyo dhiig bax

Calaamadaha= Symptoms

- Dhiig bax saaid ah xiliga cadada jogta ilaa laba isbuuc ayaa suurta gal ah.
- Waxa xunuun saaid ah ka dareemaysaa miskaha iyo gumaarka sidookale waxaa dareymeysaa in dabeel kugu wareegsaneyso oo kale (pelvic pressure)
- Kaadi xad dhaaf ah iyo dhabar xanuun
- Saxarada ood kaata

Buradaan **fibroid** mahan buro kansar ah lakiin waxay hor istaagaan uurka badanaa buradaan waxaa lagu arkaa dumarka kaweyn 30 sano burooyinkaa qarkood qaliin ayaa lagu saarikaraa lakiin kuwa qaarkood waxaa qasab ah in ilma galeenka oo idil lasaaro waa haddii uu xanuun ku heyso hadii uusan xanuun jirin waa qaliin

Pelvic inflammatory disorder (PID)

Waa caabuq ama infection kudhaca xubinta taranka dumarka,qaas ahaan dumarka qabe cudurada faafa xaladaan caabuqa waxay xirtaa tubooyinka waxayna sameysataa guntimo ama burooyin yar yar

Endometrios

Waa caabuq kuyimada xuubka dhexe ee makaanka waxaalad xanun badan tasoo keenta nabar (scare) kasoo sameesta guntimo kadibna ay tubooyinka xirmaan sidaasna ay kudhacdo dhalmo la,aan

Fibroid

Waa buro kasoobaxdo minka tasoo keenta in ay tubooyinka xirmaan

Ectopic pregnancy

Waa uur kusameysma tubooyinka wuxuuna sababaa in ay hal tuubo xirmo(**Tubal phimos**)

Calamada

Majiro wax calaamada ah uu can kuyahay marka lareebo in lagu garto hooyada in ay iska weyso wax uur ah mudo kabadan labasno

Maxaa lagu ogaadaa marka ay tubooyinka xirman

Raajo oo yaqaano

Tiibishada kudhacdo xubinta taranka (TB)

Xubinta taranka oo tiibisho kudhacda sida Minka, Waa infaction kudhaca meelo badan oo jirka kamid ah balse midka kudhaca makaanka iyo tubooyinka, waxay xiraan tubooyinka ilma galeenka taasoo keen ugu danbeentii hooyada uur qaadiweyso, TB kudhacda xubinta taranka badanaa lama dareemo ilaa uu qofkaas uu mudo dhaliwaayo ama baritaan lagu sameen waayo TB xubinta taranka badanaa waxaa lagu arkaa qof horey TB uqabay ama ay kudhacday taas oo keenta in jirka intiisa kale ay ugudubto sida minka, kiliyaha, iyo lafaha

Calaamdaha lagu garto

❖ Caado wareer

- ❖ Dhalmo la aan
- ❖ Xanuun qeybta hoose
- ❖ Dhicaan kayimaada xubinta taranka
- ❖ Galmada kadib oo dhiig kayimaada

TB. Xubinta taranka kudhacda wuxuu ubaahan yahay in xili hore ladaweeyo hadii uu ku daaho wuxuu kusababi karaa in ay tubooyinka minka ay xirmaan

LABOR

Fooshu waa marka uu dhaco isbedal (physiological process) ah kaas oo ka bilowda marka ay soo baxaan calaamadaha foosha kuna dhamaadan

markay soo baxaan ilmah, ibida iyo xuubabkeeda.

foosha waxay leedahay saddex mar xaladood oo kala ah

- 1- Frist stage
- 2- Second stage
- 3- Third stage

Foosha waxaa loo qeybiyaa labo qeybood oo kala ah

- 1) Normal labor
- 2) Prolong labor

MANAGEMENT OF LABOR

waa inaad weydiisa su'aalahan soo socda

- 1- Inay show leedahay
- 2- Inay daawo horay u soo qaadatay
- 3- Inuu contraction jiro

Vital Signs Examination

Waa inaad ka koontaroosha hooyada uurka leh astaamaha nolosha

- 1) Temperature
- 2) Blood Pressure
- 3) Respiration
- 4) Pulse Rate

Minka.

Minka waa xubin kasameysan muruq jilicsan
(smooth muscle)

minkawixuu leeyahay labo tuubo oo layirahdo
(fallopian tubes)

Minka, wuxuu leeyahay labo ukxan side oo bishiiba
mar lasoo daayo ukunta (ovaries)

minka wuxuu leeyahay xuubab (layers)

Wamaxa uur =What is Prernancy

Uurka waa bilaawga hoyada ilmo galeenkeyda ay
ku abuurmaan ilmo ayaa loo yaqaan (pregnancy)
ilmuhu waxey abuur maan marka gabadha
ugxaanteedda ay lakulanto. minida spearm-ka raga
kadib ilmaha waxey kudhax koraan uterus-ka
wuxuuna kudhax koriyaa xuubka looyaqaano
endometrium waxaana kudhaxjira xab loo yaqaano
xab. biyood ilmuhuna way kudhax koraan waayo
cuntada waxey kahelaan xuubkaas. ilmuha waxey
kudhaq dhaqaa qaan xuubkaas mudo 9bilood
xiligaas kadib ilmuha waxey awood uyeshaan in ay
kunoolaadaan dibada waana marka ay dhamaato

9bilood ee uurka

Calaamadaha uurka =Symptoms of pregnancy

Marka ay hooyada uurka yeelato waxaa la soo gud
bonaad calaamadaha kala ah

Caada oo joogsata

Matag iyo lalabo

Hooyada waxey dareentaa dhaqdhaqaa
ilmaha

Dhiiga oo hoos udhaca

Qataraha xiliga hore ee uurka =Serious in early
pregnancy

Haweenka malahan xiliga hore ee uurka wax dhiig
bax ah balse waxaa jira wax yaaba keeni kara xilga
hore ee uurka in uu yimaado dhiig waxaaa kamid ah

dhiciska

isfiilitada

dhiigkarka

hoolgab kutimaada xubnaha hoose ee ilmo
galeenka

buro kasoobaxda minka

qataraha xiliga denbe=serious in late pregnancy

dhiig baxa yimaada xiliga danbe ee uurka waxaa loo

aaneenayaa in uu yahay dhiig bax uu sameeyo saxaha wuxuuna yimaadaa 28 isbuuc ee uurka ugudanbeysa sidookale dhiig baxa yimaada xiligaas waxaa loo yaqaanaa (ante-partum hemorrhage) waxaana jira labo xaaladood oo muhiim ah waxeyna kalayihiin

placenta praevia

accidental hemorrh

placenta praevia

marxaladaan waa marxalad katimaada placenta-ha ilmuhu waxey noqdaan kuwo soodhawaada sidookale xiligaasna placenta-uhu waxa umuuqdaa mid kaimaanaya vagina-ha ama saaxaha intabadan waxeey dhacdaa inta lagu guudajiro 2 bilood ee ugudambeysa uurka

Ectopic pregnancy =ilmah kubaarma banaanka minka

Waxaa jira ilmo kubeerma banaanka minka oo inta baan kubeerma tubooyinkailmo galeenka (Ectopic pregnancy) kadib halkaas ayay kukoraan ilmaha, Takhatiirtu markii ay ogadaan in uu ilmuhu kusameysmay banaanka waxay sameyaan labo

xaladood mid kood,

In ay qaliin kusameeyaan qaliin kaas wuxuu noqonkaraa laparoscopy oo ah mid lagu hagayo kaamiro ama in uu noqdo laparotomy oo ah qaliin furan.

Waxaa kaloo jira qaabkale ay dhaqaatiirtu ku soo tuuri karaan ilmaha ku sameysmay tubooyinka, waxa ay hooyadu siinayaan daawo kacaawineyso in uu ilmaha soo dhamaado

Goormee hoo yadu uur qaadikartaa

Hooyadu waxaa tala ahaan loo siiyaa in aysan uur qaadin 3 ilaa 6 bilood si ay uhasho cafimaad iyo sokabasho dhaawicii soo xaaqida Sidookala hooyadu waxaa loo qoraa la iska ga caabiyo uur qaadista.

Waa ilmo kusameesma meel kabaxsan minka waxuu noqon karaa mid yar ama mid qatar ah inta badan masababo wax xanuun ah balse hooyadu waxey noqotaa mid fool kutimaad

Mole pregnancy or cancer of placent

Boogta ku samaysanta minka ama kancer oo

kasooobaxa minka waxay labaduba dhibaato uyihiin
minka gudahiisa waxaana lagu arki karaa dhiig bax,
lalabo iyo matag dhiigkar cabirkiisu wuxuu
kasaramaraa normalkiisa

Raaxo la, aanta uurka

Hooyada uurka leh waxaa la soo darsa raaxo la, aan
iyo on ay wax badan dhibsato xiliyada ay uurka
leedahay waxaana usii dheer waxaana usii dheer
hoosha guriga iyo hadii ay leedahay caruurkale.
Carurtaas oo oga bahaan daryeel hooyaa uurka leh
waxaa lagarabaa in ay laxariirto dhaqtara ama
kalkaalisada jogta xarumaha hooyada iyo
dhalaanka si loola socdo xaaldeeda cafimaad

Hooyada uurka leh waa in ay ka fogaataa
dawooyinka uunan dhaqtar usooqorin

Astaamaha hooyada uurkaleh

Jamasho

Hooyada uurka leh waxaa ku dhaca wax la yiraado
jamasho oo ah in ay iska jamashadan cuno ay
jecelyihin ama in ay jamashadaan qof ay jecelyihin
in ay argaan sida waalidkeeda, ninkeeda iyo
saxiibteeda.

Walac

Waa calamaadda kowaad ee lagu garto hooyada uurka leh walaca waxaa la argaa inta u dhaxeysa 1-3 bilood ee ugu horeeya bisha aad uurka qaaday Astaamaha lagu garto walaca waxaa ka mid ah matag, cunada qarkood oo aad u nacdo, carfta oo aad dhibsatto, iyo cuno qaadashada oo hoos u dhaca

Dhabar xanuun

Hooyada uurka leh waxaa lagu aragaa dhabar xanuun saaid ah xiliyadda ay ku jirto bisha 5 ilaa 9

Barar

Qofka dumarka ah marka ay gaarto bisha 7 ilaa 9 waxaa ku soo baxa barar dhanka gacmaha iyo cagaha waxana keena misaanka oo siyaada ama fadhiga badan.

Laabjeex

Laabjeexa waa mid saameyn weyn ku leh hooyada uurka leh xiliyadda cuntada kadib iyo markii ay seexan rabto habeenkii ayey isku argaan laabjeexa.

Calool xanuun

Calool xanuunku waa mid markaasta lagu argo

hooyada uurka leh waxaana keena caloosha maqaarkeeda oo kala baxa iyo minka oo is balaarinaya sababtoo ah ilmaha ayaa ku kora minka dhaxdiisa.

Baabasiir

Baabaasiirku wuxuu ka soo baxaa qeybta danbe ee ugu hooseysa ee malawadka, Malawadka gudahiisa iyo banaankiisa waxaa ku yaal xidido iyo muruq jilicsan, xididadaas ayaa is xira oo dhiig ka soo buuxsama xiliga ay hooyada uurka leedahay waxaana keena in calool fadhi ama in minka cadaadis ku soo sameeyo malawadka.

Sidoo kale astaamaha lagu argi karo hooyada uurka leh waxaa kamid

Madax xanuun

_lugaha oo xidido waa weyn ka soo baxa

_daal joogta ah

_kaadi badan xiliga habeenka

_xanaaqa iyo dabeecada oo lunta

_hurda yari

_cabsi

Bararka cagaha xiliga uurka hooyada

Bararka cagaha wuxuu inta badan biloowdaa xiliga danbe ee uurka waxaana sababa qulqulka dhiiga oo siyaada iyo culeyska ilmaha bararkaas yimada xiliga uur wax dhibato ah makeeno haduusan lasoco calamado kale sida madax xanuun

Maxaa lagula tacaali karaa?

1. Iska yareey taaginida badan
2. Iska yareey waxyaabaha dhanaan
3. Luguha saar meel kore
4. Ha isisaarin lugaha marka aad fadhiso iyo marka aad jiipto
5. Xiro kabo aan taago la heyn
6. Cab biyo badan
7. Ha xirani dhar kuugu dhagan

Daryeelka hooyada uurka leh

Hooyadu marka ay uurka leedahay waxay ubahan tahay dar yeel ugooni ah sida ay u kobciso ilmahayda uurka kujira iyo caafimaadkeeda guud daryeel kaas waxaa kamid ah

1. In ay hesho hurdo kufilan ugu yaraan 8 saacadood
2. In ay cunto cuntooyinka isku dhali tiran

3. In ay cabto biyo kufilan malintii iyo habeenkii
4. Hooyadu waa in ay boqataa goobaha caafimaad si loola socdo caafimaad keeda
5. Hooyadu waa in ay cuntaa cunooyinka vitamin-ka leh
6. Hooyada uurka leh waa in ay iska ilaalisaa fadhiga badan istaaga badan iyo wax yaabaha culus
7. Lashee keeso dadka kuugu dhaw si aadan ula kulmin xanuunada ama buuqa maskaxda

Dilanka uurka:

hooyada caruurteeda ay kaga dhintaan uurka gudahiisa ama marka ay dhashaan wax yar uun kadib marka laga reebo cunuga ugu horeeya (Curadka)

Waxaan mooduucaan ku soo qaadanaynaa arimo muhiim u ah bulshada kaasoo dad badani aysan ka war haynin, siyaabo khalad ahne loo fasirto.

Waxaa casharkaan loo yaqaanaa "isqaadasho la'aanta dhiigga lamaanaha" waa cillad ka timaada nuuca dhiigga lamaanaha isqaba oo is diidan

taasoo saameyn ku leh cunuga ay dhali doonaan. Cilladaan waxaa afka qalaad lagu dhahaa "Rh Incompatibility".

Sida aan wada ognahay dhiigga wuxuu u kala baxaa "A, AB, B, O", kadibne mid walba waxaa loo sii kala qeybiyaa (+ iyo -), markaasi waxaa soo baxaya 8 nuuc oo kala ah "A+, A-, AB+, AB-, B+, B-, O+, O-".

Haddii aabo dhiigiisu yahay (+) uu guursado hooyo dhiigeedu yahay (-), kadibne hooyadu ay uurka ku qaado cunug aabaha ku dhiig ah oo (+) ah waxaa dhacda in cunugaasi uu badbaado marka ugu horayso maadaama dhiigga hooyada uusan ku baraarugin dhiigga uurjiifka, laakiin marka ay foolanayso ayaa labada dhiig isgaaraan, kadibne difaaca jirka hooyada ayaa heegan buuxa la galiyaa si wixii markaas ka dambeeyo hadday markale qaado cunug dhiigiisu yahay (+) in la weeraro isagoo uurka ku jira, sidaasne cunuga ku dhex dhinto minka gudahiisa bilaha dambe uurka ama markuu soo baxo maalmo ka dib. laakiin hadduu

uurjiifka ku dhiig yahay hooyada (-), wuu badbaadaa.

Cilladaani waa mid caalamku u wada siman yahay, waxaana looga hortagaa in hooyada la siiyo cirbad tallaal oo kale ah bilaha ugu dambeeyo uurka ama isla marka ay dhasho si difaaca jirkeeda loo hilmaansiyo dhiigga uurjiifka, sidaasne uurka xiga ku badbaado.

Nasiib xumo hooyooyina badan lama soo xiriiraan xarumaha daryeelka hooyada iyo dhallaanka amaba lagama helo meelaha ay ku nool yihiin sidaa darteed arintaan dad badani kuma baraarugsana, hooyooyin badanne way ku waayaan caruurtooda iyagoo aan ogayn, waxaana dhimashada caruurtaasi isku xigxiga loo saariyaa in hooyada la sixray, la ileystay ama jinni hayo, khaasatan markuu ninka guursado haween kale oo ay u dhasho ilmo caafimaad qaba.

Way dhib badan tahay in waalidiintaas laga dhaadhiciyo in cillad nuucaan ahi inay jirto taasoo

keeni karta in ilmuhu dhiman doonaan, sababtoo ah waxaa lagu arki karaa qof ka hadlayo arrimo qarsoon oo Alle u gaar ah.

Dhibka kale oo jira ayaa ah in cirbadaan qaali tahay, dadka badankoodne aysan awoodin, meel kastane aan laga heli karin, una baahan tahay in lagu xifdiyo qaboojiye.

Haddii hooyadu uur qaado iyadoo aan cirbadaas la siinin, waa inay la soo xiriirtaa xarumaha caafimaadka laga helo dhakhtar ku takhassusay uurjiifka iyo dhallaanka, sababtoo ah waxaa laga yaabaa uurjiifkaasi in dhiigayri aad u daran ku dhacdo, markaasne u baahdo in dhiig lagu shubo isagoo uurka ku jira ama in qaaliin lagu dhaliyo waqti hore si loo badbaadiyo haddii sambabadiisu ay koreen.

Fadlan haddii aad garanaysid hooyo caruur isku xigxiga iyagoo mayd ah dhashay ama foosha ka dib dhinteen ku wacyi geli jiritaanka xaaladaan si ay

dhakhtar u la xiriirto loona baaro nuuca dhiigeeda
iyo kan ninkeeda.

Dhaqdhaqaaqyada ilmaha kujira uurka

Inta lagujiro sadaxda bilood ee ugu horeysa uurka,
waxaa laga yaabaa in aad dareentid dhaqdhaqaaq
badan oo dhanka caloosha ah sida , haraanti badan,
is wareejin, isrogid, hiigasho,

Marka aad lasocotid tirada dhaqdhaqaaqyada
ilmahaaga maalin kasta waxa aad baran doontaa
qaabka firfircoonida ilmahaaga uurka kujira, taasi
waxay gagar kageysan kartaa inay kuu digto hadii
ilmuhu aanu dareen sanen ficii naan

Tirada dhaqdhaqaaqa ilmaha:

Ilmao kastaa oo uurka kujiro waxa uu leeyahay
leeyahay waqtito hurdo iyo waqti uu soo tooso oo
caadi ah sidaas daraadeed ilmuhu waxay lahaan
karaan waqti daganaan iyo waqti firfircooni
dhaqdhaaqa waxa uu noqonkaraa haraati,
iskalabixin.dhinacjeesi. ama isrogid

Iskudarka 10 ama ka badan oo ah dhaqaaqyo
kalabaxsan oo labo saacadood ah waxaa

tilmaamaysaa in ilmahaagu fiicanyahay.hadii ilmahaagu uu dhaqaaqo in kayar intii caadiga ahayd waxay taasi calaamad utahay in uu kujiro dhibaato, ama ay dhibaato ubilaabmeso

Hadii aadan dareemin hilmaha uurka kujiro oo dhaqdhaqaaqaya in muda ah , cun in cunta iyo biyo hadii adaan dhaqdhaqaaq kadareemi mudo 1 halsaac ah booqo xarumaha caafimaadka gar ahaan xarumaha hooyada iyo dhalaanka

Dilaac minka =Rupture of uterus

Dilaaca minka kuyimaada waxay dhibaato ugeeysataa hooyada iyo cuniga kujira minka gudihiisa taas oo intabadan hooyadu ka dareento xanuunka maqaarka kore ee jirka waxaana lagu garankaraa

Dhiigbax

Uurkujirta oo xanuunta

Mamar oo dhiiga kukaca marka hooyadu tahay ugubka

F.G .hasameyn vaginal examination marka ay bukaanka kutimaado marxalada loo yaqaano

bleeding in latency.(dhiig bax qarsoon.) sababtoo
ah waxaa dhici karta dhiig bax culus

Xalka

Waxaa wanaagsan in bukaan ka lugu arko mar
xaladaas loo gudbiyo hospital-ka si uu uhalo
daryeel wanaagsan hadii uu san halin bukaanka
daryeel wanaagsan waxaa dhici karta in uu udhinto
dhiigbax daran

Caqabadaha xiliga uurka ee dumarka

1. Caqabadaha xiliga uurka
2. Xilga dhalmada
3. Dhalmada kadib

Caqabadaha xiliga uurka

Hooyada inta ay uurka leedahay waxay la kulantaa
caqabado badan sida

Nafaqo daro

Dhiig la'aan

In ilmuhu kasoo dhacaan hooyada

Barar kuyimaada jirkeeda

Sonkorta kudhacda dumarka xiliga uurka

Dhiig-karka uurka

Xiliga dhalmada

Dhiigbax

Qaliin

Tabardari

Iskudhimasho

Iskufuran

Dhalmada kadib

Dhiigbax

Qandho farabadan

Mindhicir xanuun

dhalitaanka ilmaha =Child birth

Waa dhamaadka xiliga uurka oo ay hooyada ilmaha kusido caloosha ay kasoodhaqaaqaan minka una soo dhaqaaqaan kafka

Types of child birth

Vaginal Delivery

C-section

Vaginal delivery

Waa marka uudhasho isaga oo soomarayo wada dhalmada birth canal. Ee hooyada waana dhalmada ugubadan ee la arko

Caesereac section

Waa qaliinka xilga dhalmada mana ahan mid
marwalba loo bahanyahay xiliga dhalmada

fool =Labour

Hooyada marka ay foolaneyso sadax marxaladood
ayey martaa oo kala ah

Early labour

Active labour

Transitional stage

Early labour

Waa marka uu nabarka qabto hooyada kadibna
biyaha ama fixda kadilaacdo waana marka uu kafka
isku diyaarinayo dhalmada marka lagu guudajiro
marxaladaan waxay qadankartaa 20 daqiiqo qeyb
ahaan kafka ayaa furma ilaa iyo 3cm

Active labour

Marxaladaan waxaa sii soconayo furitaanka uu sii
furmayo kafka waxa uuna sii furmaa ilaa iyo inta uu
ka gaarayo 10 centimeter

Transitional stage

Waa marxaladda sadaxaad ee ugu danbeysa oo

ilmaha kudhalanaya kaddibna looga soo saarayo
mandheerta iyo qashinka kujira

Foosha waa marxalada ugu horeysa ee dhalmada
waxayna dhamaataa marka aysoo baxaan ilmaha
dhalanaya foosha waa marxalada ugu adaeg ee
hooyada gasho dhalmada waxaa ka qeyb qaata
hormone waqtiga dhalmada kahor sidoo kale
qanjirka loo yaqaano pituitry gland ayaa soosaara
hormon-ka layiraahdo (oxytocin) kaasoo firfircooni
galiya minka si uu usoosaaro ilmaha dhalanya
waana hormone-ka ugu horeeya ee masuulka ka' ah
foosha sidoo kale imaanshaha foosha waxaa
cawiya dheecaan looyaqaano (prostate hormone)
foosha waxey uqeebsantaa labo qeybood oo kala
ah normal labour iyo prolong labor foosha waxey
leedahay sadax mar xaladood oo kala ah

first Stage

Second Stage

Third Stage

First stage of labour

Heerka koowaad ee foosha waxuu bilaawdaa
marka la arko calaamadaha foosha wuxuuna

dhamaadaa marka ilma galeenka uu bilaabo kala fiditaanka ilaa uu kawada furmo celcalis ahaan wuxuu gaaraa maraka loo eego gabadha aan horay udhalin 7-8cm hooyada horay u soodhashay wuxuu gaaraa 8- 12cm heerka koowaad ee foosha hooyadu waxey dareentaa xanuun yar

Secon stage of labour

Heerka labaad ee fooshe waxa uu bilaawdaa marka uu ilmuhu soobaxo heerka labaad ee foosha hooyadu waxey dareentaa nabar xanuun badan taas oo sababta soo bixitaanka ilmaha waxaana dhici karta hooyadu in ey kudaahdo foosha

Third stage

Heerka sadaxaad ee foosha waa soo bixitaanka ibida iyo man dheeta hadii aad aragto ibida iyo xuub keeda waa sidii loobah naa sidooka marka ay soobaxdo ibida cunuga waxaa kuxiran mandheerta waana in aad kataxadartaa

Keenista foosha

Waa habka gagaarka in fooshu bilaabato kahor inta

uusan iskii ubilaabin waxaa laga yabaa in daryeelaha ama dhaqtarka uu kufikiro in foosha laga keeno hadii taasi ay yareynayso qatarta ku imaan karta hooyada ama ilmaheeda foosha waxaa lgu keenaa marka la isticmaalo daawooyin ama qalab gaar ah badanaa waxaa lag burburiyaa xabka waxaa kale oo loo yaqaanaa jeexida xuubka (amniotomy) iyadoo sababtu ay tahay halista ka imaan karta, waa in fool kenistu lasameeyaa kaliya markii ay jiraan sabobo cafimaad oo caqli gal ah oo aykujiraan uurku waa in uu dhafay xiligii loogu talagalay dhalmda ,waaxaa laga yaabaa hooyada ama ilmaha leeyihiin dhibatooyin caafimaad oo ay kadhalintu waxtari doonto uurka uguyaraan waxa uu garaa 39 isbuuc isla markaana afka ilma galeenkuna waxa uu diyaar uyahay dhalid sidaas daraadeed hadii uu dhaafo waqtii loogu talagalay waxaa lama huraan naqondoonto in la isticmaalo fool keenista

Waamaxay halista fool keenista

Daawooyinka loo isticmaalo si foosha loo keeno waxaa kamid ah ocytocin waxaa kale oo looyaqaan

pitocin taas oo qasab kadhigaysa in hooyada iyo ilmaheeda sitaxadar leh loola socdo si looga hortago dhibaatooyinka ey leedahay qabashada foosha ocytocin waxaa lagu bilaabaa qadar qaadasho oo yar si qabashooyinka foosha ay si tartiib ah kuugu bilaab maan afka ilma galeenka oo jileec noqdaa kahor fool keenista waxey yareen kartaa waqtiga fooshe

Cytotec kaiini gaan yar waxaa ladhigaa meel udhaw afka ilmo galeenka si loo jilciyo. Marka lasiiyo dawadaan waana in lalasocdaa hooyada iyo ilmaheyda mararka qaarkood waxaa laga yabaa in ay foosha bilabato marka lasiiyo cytotec(R) = (cervidil(R) kaniinigaan wuxuu kudhax jiraa maro shaandho ah oo jilicsan kaniinigaan waxaa ladhigaa meel udhaw afka ilmo galeenka si loojilciyo waxaad ubaahantahay lasocod joogta ah marka lasiinayo dawadaan hooyada foosha ah

Buufinta bisleynta (ripening balloon) daryeelaha cafimaad waxa uu buufin yar oo la afuufi karo kalinayaa meel yar oo ah gudaha afka ilma galeenka kadibna waxa uu buufinayaan buufinta

tubooyinka qaarkood waxay leeyihiin labo buufin
Ocytocin dawadaan waxay ubaahantahay faleembo
(iv infusion) dawadaan waxaa loo isticmaalaa in
lagu bilaabo foosha

Prolong labour

Foosha kabadata waqtigeeda caadiga ah ayaa
waxaa loo yaqanaa prolong labour in hooyooyinka
qaarkood ee fooshu kudheeraato waxaa keeni kara

Canuga oo kaweynaada marinka dhalmada
ama si qaldan uyaala

Erno kutaala caloosha dhaxdeeda

Buro kutaala minka

Marwaliba waxaa muhiim ah in ay umulisada
koontoroosho marxaladahaas oo dhan
umulisooyinka marka ay gartaa in aysan hooshaan
aysan qabankarin waxaa muhiim ah in ay
ugudbiyaa cusbitaalka si ay uhalaan daryeel
dheeraad ah

Delivery

Dhalmo waamarka hooyada canuga caloosheeda
kujiro oo kasoobaxo sidookale waxaa furma minka
afkiisa hore hoormoonada qaar waxey bilaabaan

dhaqdhaqaaq waxaana loo qabiyaa labo qeybood
oo kala ah

Normal delivery

Abnormal delivery

Normal delivery

Waa dhalmada caadiga ah uu canuga yahay madax
keen kasoo sidagdag ah usoomara ama uga
soobaxa kanaalka, hooyaduna madareento wax
dhibaato ah waxaana lagu dhalin karaa xarunkasta
oo cafimaad ooleh umuliso midwifery umulisada,
waa in ay kuda daashaa hoyada uurka leh
dhalmada kahor iyo kadiba

Sawiro

Sawero

Sawro

Sawiro

Sawiro

Delivery of twins

Dhalmada mataanaha waxay lamid tahay tan kaligeed ah waayo marka hooyada foosha utimaado caawisaa cunugeeda koowaad waana in ay umulisadu udhalisaa sidii ay udhalinjirtay halka cunug marka uu cunuga koowaad yimaado waa in kankale loo sugaa ilaa iyo 30daqiiqo si ay fooshiisu utimaado, hooyada kadib. Baar hooyada xaladeeda

Abnormal delivery

Waa mid qatar ah waxaana lagayaabaa in canuga uu yahay mid daba keen ah ama garab keen ah sidoo kale wuxuu naqon karaa mid kaweyn marinka dhalmada marxaladaan waxaa sababikara miskaha oo ah kuwo cabirkoodu yaryahay oo ilmuhu soo dhaafi waayaan hadii umulisa ay waxka qaban weeyso ama aysan la heyn xirfada qalinka waa in ay ugudbisaa cusbitaalka si loosiyo daryaal

wanaagsan

Placenta = mandheer

Mandheerta waa xubin kusameysanta gudaha ilmo galeenka inta lagu guuda jiro waqtiga uurka . mandheerta waxey ogsijiin iyo nafaqo siisaa uurkujirka sidoo kale waxey saartaa wasaqda uurjiifku soobixiyo. Mandheerta waxey isku xirtaa jirka hooyada iyo kan uurjiifka. Intabadan mandheerta waxay ku dhagantahay qeybta kore ama minka .

Waa marka ay mandheerta kasoo go,do qaybta hoose ee ilmagaleenka inta badan waxey sababtaa dhiigbax daran waxeyna dabooshaa cervix –ka placenta-ha waxaa loo qaybiyaa sadax qaybood oo

kala ah

Low implanted placenta

Partial placenta previa

Total placenta previa

Mandheerta is hortaagta soo bixitaanka uurjiifka

Waxay dhacdaa marmar in mandheerta ay qeyb ama gabi ahaanba ay daboosho

ilmo maeenka hooyada. Mandheerta is hortaagta soobixitaanka uurjiifka waxay sababi kartaa dhiigbax dhaca xiliga uurka iyo xilga dhalmada

After delivery Care of the Baby =Daryeelka canuga dhalmada kadib

Uga taxadar si aysan qabow ugudhicin

marka ugu horeyso oo uu canuga dhasho useexi dhabarka madixiisana ufoorari

Kanadiifi xabka indhaha afka iyo sankaa

Marka ay xudunta xanuunka deyso ugoy si taxadar leh

Management of delivery = maamulida dhalmada

Saaxi cusbitaalka

Siicabitaan badan

Hasiin cuno adag

Qor magaca hooyada

taariiqda

Maalinta iyo waqtiga dhalashada

Waamaxa xanuunka isku furanku (obstetric fistula)

Isu –furanku waa dhaawac soo gaara xubnaha taranka ee hooyada xiliga umusha dhaawacaas oo keena inuu isku furmo xubnaha taranka ee markii hore kala xirnaa

Maxaa keena isu- furanka (obstetric fistule)

Waxaa keena fooha oo ku dheerata hooyada xiliga dhalmada , ama madaxa canuga oo cadaadis saara xubnaha taranka ee hooyada cadaadis kaas oo udiida in xubnaha muhiimka ah ee hooyada uu soo gaaro dhiig kufilan taas oo keenaysa in y dalooshanto una dalooshanto xubinkale oo aan loogutalagalin in ay isu-furnaadaan. Tusaale sida dabada iyo saaxaha

Qeebaha isu-furanka= Types of obstetric fistule

1. Isu-furan kudhaca kaadi haysta iyo xubnaha taranka ee makaanka (uterus/cervix) ama saaxaha (vagina)
2. Isu-furan kudhaca malwadka (rectum) iyo

xubnaha taranka (vagina)

Maxaa looga hottagi karaa dhicitaanka isu-furanka?

.Hooyada oo xananada lasocota inta ay uurka leedahay

. foosha iyi umusha oo ay fuliso umuliso tababaran oo garan karta marka ay fooshu kudheeraata hooyada una gudbin karta meesha iyo cida wax uqaban karta hooyada iyo ilmaha Da'da yar ee ay habluhu ku kuursanayan, sababtoo ah miskaha ayaana gaarin heer uu ilmo soodhaafi karo

Yuu kudhici karaa isu-furanka?

Hooyo ksta oo fooshu kudeeraato wuu kudhikikaraa, lakiin wuxuu ubadan yahay ugubka

Wax malaga qaban karaa marka uu dhaco isu-furanka?

1.Marka ugu horeeysa ee la ogaado isku-furanka umusha kadib (nooca kudhaca kaadi mareenka iyo xubnaha taranka) waxaa lagaliyaa cinjirka kaadida (catheter) oo kaadi kasoo qaata mudo 4 usbuuc ah iyadoo kadib la eegayo in daloolkii sooyaraaday ama xirmay. Hadii wali kaadidii socoto waxaa loo sameeyaa qaliin

2. hadii uu yahay nooca kudhaca malawadka waxaa lagu xaliyaa qaliin oo kaliya

Xanuunada maskaxeed ee hooyada umusha kadib Dhibaatooyinka maskaxeed ee hooyooyinka kudhaca umusha kadib waxay kamid yihiin dhibaatooyinka uguyar tiro ahaan marka loo eego xanuunada kale, waxay gaar uyihiin hablaha gaar ahaan kuwa ugubka ah 80% boqolkiiba

Xanuunkan wuxuu dhacaaa labada todobaad ee ugu horeeya ee umusha kadib

Dhibaatooyinka maskaxeed ee umusha kadid sadax loo qeebiyaa oo kala ah

Hooyo oo oohin badan iyada oo aynan jirin dhibaato kale

Niyad jab umusha kadib

Xanuun maskaxeed 40-ka intey kujirto hooyadu

Waxyaabaha keena :

Guud ahaan lama yaqaano waxyaabaha keena dhibaatooyinka maska xeed ee umusha kadib balse waxaa larumeysan yahay inay kiciyaan sida kadiska ah ee ay hoos ugu dhacaan dheecaamada uurka,

dhicaanmada loo yaqaano (Progesterone, iyo Oestrogen)

Hooyooyinka unugul inay lakulmaan dhibaatooyinka waxaa kamid ah

1. Hadii ay hooyadu qabtay xanuun maskaxeed ama ama qof kamid ah qoyskeeda sida waalid keed ama walaala heed
2. Hooyo kastaa waxay u nugushahay in uu xanuunkaan uu ku dhaco.

Calaamadaha lagu garto

Hurda oo ay kuyaraato ama ay kubadato

Hooyada oo uu kudhaco niyad jab

Oo hin aan lagaraneyn sababta keentay

Hadalka oo daciif noqda

Xasuusta oo yaraata

Mararka qaar hooyadu waxay maqashaa

codkale

Daaweynta

In niyad dhis loo sameeyo

In loo sheekeyyo xiliyada qaar

In loo dheylotiro baahiyada gaarka ah

Nuujinta iyo uurka

Hooyo nuujisa hadii ay uur qaado waxaa waajib ku ah in ay joojiso nuujinta una soo jeedato midka caloosha kujira si uu u heli nafaqo kufilan.

Hooyada uurka leh haddii ay nuujiso waxaa nafaqo daro lasoo daristaa ilmaha uurka kujira iyo in uu koriinkiisa hoos udhac ku yimaado

Ilmaha nuuga hooyda uurka leh kamahelo nafaqo kufilan wuxuuna hooyada kanuuga dacar iyo biyo caano u eg oo aan nafaqo la heyn

Waxaa muhiim ah in hooyada cunto. Cabto cabitaan. Kufilan xiliga ay nuujineyso ama uurka ay leedahay si ay ugobcaan ilmaha kiliyihiisa iyo garaadkiisa

Muhiimad ugu weyn waxaa leh ilmaha uurka kujira si hooyadu udhasho ilmo caafimaad qaba. Oo u dhameys tiran dhinac walba

Hadiikale waxaa kadhalaan kara in hooyadu difaaceeda jirka uu hoos udhaco ayna kamuuqato diif iyo tabardaro ugu danbee ay sababto awood la aanta hooyada in ilmaha lagu soo qalo.

Faa iidooyinka caanaha

Canaha waxay faa ido weyn uleeyihiin canuga waayna kadifaacaan cudurada kala duwan ee soo weerari kara nooc kastaba ha ahaadeen waana in hooyada markasta waa in ay kudadaashaa nuujista ilmaha

Dhaawaca nasaha = Nipple wound

Dhaawaca kuyimaado ibta naasaha waxaa haboon in hooyadu ay nadiifiso naaskeeda ayna siiso cunugeeda naska kale ilaa iyo inta uu karaysanaayo ,ha u ogalaan inuu cunuga kuciyaaro naaska ama uu ku kor seexdo waayo waxaa jirankara naaska hooyada

Barararka naasaha =Engorgement

Marka naaska caano soobuuxiyaan ama uu lasoo bararo waxaa ku adkaanaysa in cunug cabo caanaha naaska marka in hooyada yareesaa canaha naaskeeda si ay ugu fududaato cabitaanka canaha canuga yar

Kasoobaxa naasaha =Nipple abcess

Hadii naaska uu ka soobaxo kasoo bax isla markaana uu dilaaco waa in aad si wanaagsan u dhaydaa kadibna sii anti biotic si loo qalajiyo

kasooobaxa

Habka xudunta looga gooyo mandheerta

Sooqaado labo xudun xire

Kaxir xudunta labada dhinaca

Soo diyaarso maqas ama sakiin kadibna sidaxadar

leh ugoy xudunta

FG: inta badan xudunta waxaa lagooyaa inta eysan

ibidu soobixin

Wamaxay uuryaal=uterine regression

Waa muruq. go kudhaca haweenka umusha taasoo

ay uguwacantahay ilma galeenka isku soo aruuraya

foosha kadib si uu ugu soo noqdo sidiisii dabiiciga

ahayd waxaa afka qalaad lagudhahaa uterine

involution ama uterine regression hooyadu waxay

dareentaa foosha kadib waana xanuun siyaado ah

dib ugurashada minka ama aruurka minka waxey

dan ugu jirtaa hooyada umusha waxeyna kamid

tahay naxariista rabi minka markuu isku soo

shuuqayo wuxuu bananka usaaraa wixii dhiicaan

gudihiisa kujiray , waxuu kaloo joojiyaa dhiig baxa

maadaama xididada afkoodu oodmayaan markuu

isku soo aruuro

Qatarta uuryaalka

Hadii ay hooyadu xanuunkaas dareemin oo
ilmagaleenku aruurin, waxay hooyadu qatar
ugujirtaa dhiig bax, wuxuuna xanuunka sii
darnaadaa markastoo horay u soodhashay
maadaama minka ay dabceen iyo markii aay
mataano dhashay maadaama minka ama ilma-
galeenkeedu uu aad ufiday ma ahan wax laga
walwalo ee waa xanuun lasugo oo la fisho daqtarka
waxaa laga yaabaa inuu kusiiyo daawo xnuun
baab'iso ah inta uu xanuunka kaatagayo

Astaamaha halista ah ee uurka

Hadii aad qabto ama aad lakulanto mid kamid ah
as taamahaan hoos ku xusan isbitaal gaar

Indho- madoobaad

Xanuun xilga kaadida

Xanuun joogta ah oo dhabarka hoose ah

Dhiig ama xijiro farjiga kayimmada

Qoyaan siyaado ah hoota kayimaado

Majuujin ama kor udhifasho ilmagaleenka'

Canuga oo dhaqaaqiisu yaraado

Matag ama shuban isku xig xiga

Suuxdi iyo siriirid

Dhiciska = Toxoplasmosis

Xanuunka loo yaqaano toxoplasmosis somaliduna utaqaaano dhiiga dhiciska, waxa uu kamid yahay xanuunada lakala qaado ee lagu magacaabo (zoonosis) toxoplasma oo ah noolaha sababa toxoplasmosis oo ah xanuun dadka kudhaca waana noole ku dunnool noole kale, xanuunkaan waxaa gudbiya mukuleesha ama yaanyuurta.

Dhibaatooyinka uu keeno toxoplasmosis-ka

Caabuqa kudhaca madaxa iyo xangulaha

Madaxa ilmaha oo barara

Araga oo yaraada

Muqaalka jirka oo liigta

Ilmaha oo soo dhaca ayaga oon dhameysan
bilihii

Ilmaha oo ku dhax dhinta caloosha

Dilanka joogtada ah

Dilanka joogtada ah waa cilad kutimaada qaab sameysanka xubnaha ugu shaqada leh uurka sida

Raximka

Afka ilmagaleenka

1. raximka : waxaa la arkay hadii minka u sameysanyahay qaab uusan uur kucashan karin boqolkii 15% ilmahaas way soo dhacaan , ciladahaas waxaa kamid noqonkara in minka uu leeyahay xuub kala qeebiya ama cilad muruqaha minka ah balse xaladaan waa mid lagu ogaankaroin baritaanokonbuyutar

2. Afka ilmo galeenka : hadii ee jirto dabacsanaan afka minka waxay keentaa in uur jiifka soodhaco markii uu cuslaado wuxuuna dilankaan badanaa dhacaa markii ilmaha ay ka gudbaan 3 sadaxda bilood ee hore . waxaana lagu ogaan karaa wisiteyn dacsanaanta afka minka , waxayna dhaqaatiirta toliin fudud ay ku qabtaan afka si ilmuhu udhameeysto bilooyinkiisa kadibna waa laga furayaa toliinkii

Ciladaha isdiidka hooyada iyo aabaha

Waxaa jira dad leh hiddo socod unugul in ay sootuuraan ilmaha, hadii ay isku soo aadaan labo qof oo xambaarsan hiddo sidaha isdiida , hiddo sidaha is diida wuxuu sababaa in ilmaha ay soo

dhacaan ayogoo aan bilo jirin, ama ay dhashaan ilmo aan dabiici ahayn , sidaas awgeed waxaa jira baaritaano ladhaho karyogram” oo lagu ogaado in labada lamaane ay qabaan cilada haas ciladaan waa mid caalamku uwada siman yahay ,

Sidaa looga hortagi karaa

Waxaa looga hortagi karaa in hooyada lasiiyo cirbada talaal oo kala bilaha ugu danbeeyo uurka ama islamarka ay dhasho si difaaca jir keeda loo hilmaansiyo dhiiga uur jiifka , sidaasna uuka xiga kubadbaado.

Nasiib xumoyinka badanaa lama soo xariiraan xarumaha daryeelka hooyada iyo dhalaanka amba lagama helo meelaha ay kunool yihiin sidaas daraadeed aritaan dadbadan kuma baraausana, Hooyooyinka marka ay qabsato mar xaladaan waxay mala awaalaan in dhimashada joogtada ah ee kutimaada ilmahooda ee sabab utahay in lasixray la ileystay ama jini hayo, qaasatan markuu nikeeda guursado haweenkala oo ay udhasho ilmo caafimaad qaba.

Uurka iyo daawada

Haii aad uur leedahay waa in aad ka fogaataa isticmaalka daawada uusan dhaqtar kuu sooqorin, isticmaalka daawooyinka qaar waxay saameeyn kuleeyihiin uur jiifka ama hooyada marka ay uur leedahay. Daawada ay hooyada uurka leh qaadato waxay ugudbaan ilmaha, kuwaasoo saameynta ay kuyeelan karaan ilmaha ay noqon karto:

- In ay dhashaan ilmo naafa ah
 - In ay saameyn kuyeeshaan nafaqda iyo hawada uu qaato canuga
 - In ay saameyn ku yeeshaan murqaha minka, kadibna uu giijismo taasoo keenta cadadaaiska kudhaca dhiig socodka ilmaha kadibna dhicisooba
- Saameynta daawda ay kuyeelan karto ilmaha uurka kujira waxay kuxirantahay

Xilga iyo marxalada koriinkooda

Nooca daawda laqaatay

Daawooyinka qaar waxay saameyn xun ku yeelan

karaan ilmaha isla markii ay galaan minka, qaar kalane marka ay dhashaan sidaas daraadeed waxaa jira daawooyin layaqaan oo dhoor ah taasoo wajib ah in haweenka uurka leh ay ka fogaadaan xiliga uurka waxaana kamid ah

1. Diazbam
2. Chloramphencol
3. Tetracyclin
4. Ciprofoloxacin
5. Naproxen
6. Aspirin
7. Ibuprofin
8. Methimazole
9. Heparin
10. Warfrin
11. kanamcin

Dhibaatooyinka ugu caan sa ee lakulmaan haweenka uurka leh

Walaac =morning sicnese

Daal = fatigue

Hurda oo dhib ah=trouble sleeping

Danqasho naasaha ah=tender Breast

Labjeex= hearburn

Barara gacmaha iyo cagaha =swilling of
hands and feet

Calool adag =constipation

Baabasiir= hemrrhoids

Xanuun caloosha ah =Abdominal pain

Dawaqid =dizziness

Hoolgabnimada dhalmada

Waa sadax qeeboo oo kala ah

Menopause

Perimenopause

Postmenopuase

Menopause:

Waa maxay hoolgabnimada dhalmada (menopuse)

Menopause waa hool gabnimada dhanka dhalmada
ama dhiiga caadada, waa nidaam biological ah oo
mar walba soo mara dumarka aduunka aaynu

kunool nahay, waxa ugu horeeya ay isku arkaan dumarka waxaa kamid ah xaalad dhalmo la, ah oo joogta ah ama dhiiga caadada oo ka istaago taas macnaheeda uu yahay in ay dumarka lasoo daristo xaalad ah in aysan dhalaaynin wax caruur ah ama aysan ama aysan qadaaynin wax uur ah, waxaana lagu ogaan kara xaladaan marka ay dumarka la soo daristo in aay iska waayso wax caado ah in kabadan 12 bilood oo xariir ah

Inta lagu jiro xaladaan kala wareega ah ee dumarka ay kawareegaan nidaamka dalmada una wareegan xaalada hol gabnimada dhanka dhalmada,

Ovarieska ama xubnaha sameeyso ugxanta ama hormoonka dumarka ayaa waxay bilaabaya in ay joojiyaan soo saarista in kufilan hormoonka dumarka estrogen iyo progesterone ama soo saarin ugxanta dumarka, marka hadii uu hoos udhaco hormoonka aan soo sheegnay estrogen iyo progesterone dumarka waxay u horseedaa in ay wayso dhiiga caadada uu ku dhaco dumarka bilwalba xalada hool gabnimada xaga dhalmada dumarka inta badan wuxuu kuyimadaa da,da inta

udhaxeesa 45 sani ilaa iyo 55 sano waa qofba sida uu ilahay ugu maneeysto, dumarka qaar ayaa holgabnimada ugu bilaaba 30 sano ama 35

2.Perimeno puase: holgabnimada kasoo hormarta waqtigeeda

Hool gabnimada dhalmada dumarka kaso hormarata waqtigeeda.howsheedu waxaay bilaabaneysaa sanadooyin kahor inta uu san imaanin holgabnimada jigtada ah waqtigeedi. Inta lagu jiro xaladaan soo hormaritaanka dhanka hool gabnimada. Si caadi ah ayeey dumarka u haleen dhiiga caadada, inta lagujiro xaladaan soo hormaritaanka waqtiga istaaga dhiiga caadada ama dhalmada qofta dumarka ah hormoonkeedu waxa uu noqonayaa mid aan daganeen ama waxa uu noqonayaa mid la fal galkiisu sareeyo ama hooseeyo

Postamenopuase: hol kabnimo kadib

Qofka dumarka ah marka ay kabaxdo marxalada dhalmada ayna gasho marxalada hool gabnimada ayaa waxaa ku dhaco is badal badan marba si kuyimaado dhanka jirka haweenka, maxaa yeelay

hormoonkeedii oo dhan ayaa baxa oo raaca
kaadida ay kaadiso mar kasto inta ay kujirto mar
xalada holgabnimada,

Symptoms : calaamadaha lagu arki karo

Lafa xanuun

Dhidid waqtiga habeenkii ah

Kileel

Kalshiyaamta oo kuyaraada

Qalabka dhalmada=Material of delivery

Waa aad diyaar sataa qalabka kuuku muhiimsan
xiliga dhalmada sida

Marooyin nadiif ah = Dressing

Sharooto = Scotch

Suuf = Cotton

Bacda qaliinka = posters

Dunta = Cut cut

Dhiig jojin = Vitamin k3

Gacmo gashi = Gloves

Maqasyo = Scissor

Needle holder

Binzo anotomy